

Falchs

54

Grup de divulgació
de la història de Fals

FULLS DE DIVULGACIÓ DE LA HISTÒRIA DE FALS

NOVEMBRE 2008, NÚMERO 54

Els orígens dels masos Grau

A Fals sempre ha sovintejat el cognom Grau. En endinsar-nos en la història més antiga, ens trobem que és gairebé impossible situar una persona en un mas en concret, perquè sempre hi va haver diversos masos anomenats Grau. Així, a finals del segle XV, hi havia a Fals tres masos que portaven aquest nom. Dos a la zona de l'església del Grau, més un tercer, dit Grau de Fontanet, que correspondria a l'actual mas Boixeda.

Aquest article és un intent d'ordenar la informació i assajar una classificació dels Grau per branques familiars, sovint seguint criteris onomàstics, si bé som conscients que els resultats no són prou satisfactoris i que romanen encara bastants incògnites per aclarir.

L'existència d'una casa al costat de l'església del Grau ja és evident en el testament de la vescomtessa Engúncia, fet el 1038, en el qual la senyora va llegar al monestir de Sant Pere de Casseres diverses possessions seves a Fals i a altres llocs. Entre les donacions hi figura: *"un altre alou que tinc al Grau, allà on hi ha situat l'oratori de Santa Maria, és a dir, el solell, amb els corrals i les cases, així com la sagrera del dit oratori, amb les terres i vinyes i l'olivar que hi ha sota la casa masovera, i una tona i un cup, tot plegat"*.

En la documentació notarial la referència més reculada sobre els habitants del lloc del Grau és del setembre de 1280, quan un Portell de Grau va quedar a deure 50 sous a un pagès de Monistrollet, per 4 quarteres de froment que aquest li havia venut. El 1284, Berenguer de Grau, fill d'Elisenda de Palou de Fals, va manllevar 7 quarteres de blat a Bernat Pujades de Rajadell. Per garantir el negoci va oferir-se Ramon de Grau de Fals. El 1285 Jaume de Lledó va reconèixer haver rebut de mans de Berenguer, Portell, i Ramon Grau de Fals 60 sous, que devien al Lledó Guillem de Grau i sa muller Elisenda. El desembre de 1286, Ramon de Grau, de Santa Maria del Grau de Fals, va comprar a crèdit un bou.

Veiem doncs, com des dels inicis coexisteixen diverses persones que duen el cognom Grau, i s'ignora si són parents, si viuen sota el mateix sostre o en cases diferents.

En el capbreu general de 1303 queda clar que hi ha dos masos, l'un a prop de l'altre. Hi ha el mas de Bernat deç Grau i el mas de Pere deç Grau. Aquest segon sembla més ric, ja que a més de les prestacions habituals, ha de donar

Vista general (1914)

cada any una mitgera de vi i tres fogasses "dinerals", i, un de cada dos anys, una "perna de carn saladada" de 7 lliures de pes. Així mateix ha de contribuir amb un cens d'una gallina per una casa que té dins del recinte del castell.

Hi ha una dada que sembla indicar que el Pere procedia de fora del terme i que havia adoptat el nom del mas; el 1304, Pericó Lobosa del mas Grau de Fals va deixar 110 sous al seu germà Guillem Lobosa, sacerdot. Aquest canvi de cognom no ha de sorprendre, ja que en aquell temps el cognom d'una persona no coincidia forçosament amb el del pare, sinó que, habitualment, hom era conegut amb el nom del mas on estava vinculat. El 1313 surt un Pere Grau fent de testimoni en una compravenda.

Uns quants anys més tard trobem de nou Pere Grau, però segurament no és el mateix d'abans. El 1342 és un dels caps de casa de Fals que van vendre un violari de 1.000 sous a Pere Montconill, mercader de Manresa. El 1346, Blanca, muller de Pere de Grau, amb el consentiment d'aquest, va nomenar un procurador per defensar els seus interessos en una venda que involucrava els masos Pujol i Cases de Súrria. La Blanca era filla de Berenguer de Lledó de Fals.

Ens ocuparem ara de l'altre Grau. El 1317 signa com a testimoni Bernat de Grau de Fals. El 1319 fa tractes amb el jueu de Manresa Josep Baró sobre un préstec de 215 sous, a tornar quatre mesos més tard amb un "lucre" o interès de 12 sous. Sembla ser que el Bernat tenia dos fills, el Ramon i la Ròmia. L'octubre de 1323, Ramon de Grau, fill de Bernat, paga 50 sous a Ferrer de Senyos de Rajadell, en concepte dels drets de legítima de Ròmia, sa germana. El 1327 apareix Ramon de Grau, fill de la Ròmia i de Ramon d'Ulzina. Aquest Ramon, juntament amb el seu oncle Ramon de Grau, van vendre aquell any una peça de terra a

Maria de Valentines, la deodata que tenia cura de l'ermita del Grau. El 1342 el Bernat és difunt i el seu gendre també, però els fills Ramon i Ròmia encara segueixen vius.

El 1375 surt un Ramon de Grau, que certament no pot ser cap dels anteriors, perquè hi ha massa anys entremig, que anant amb uns pagesos de Rajadell va ser empresonat a Manresa i el blat que portava confiscat per les autoritats municipals. Hi ha bones raons per creure que aquest Ramon pertanyia a la família que posseïa el mas Grau Gros o del Maties Grau, tal com s'explica en l'apartat dedicat a aquesta casa.

Prenem ara un altre cap de fil de l'embolicat cabdell dels Grau. El març de 1421, Bernat deç Grau va reconèixer al seu cunyat Pere de Vilanova, de Monistrollet, haver rebut d'ell el dot de la Maria, muller del Grau i germana del Vilanova. L'abril del mateix any, el Bernat va llogar per 5 anys el mas Morera (la Torre actual) a la Constança, vídua de Bernat ça Morera. Del lloguer en quedaven excloses les vinyes i els arbres fruiters. El gener de 1422, el Bernat va arrendar més terra, concretament el mas Prat (la Gabriela actual). Va llogar aquest mas per 6 anyades a la Violant, vídua de Galzeran des Prats. Veiem doncs, com era habitual que les vídues amb fills petits haguessin de llogar les terres, ja que no tenien recursos per menar-les pel seu compte.

El 1431, Bernat de Grau, del mas Grau de Fals, va comprar un mul al mercader Bernat deç Clerga pel preu de 16 lliures i 8 sous. Es va pactar dividir el preu en tres pagaments.

El 1452 es va acordar el casament entre Simeó Elies, fill de Montserrat Elies, amo i propietari del mas Elies de Sant Pau de la Guàrdia de Montserrat, amb Joana, filla de Bernat Grau i Caterina. Tenim el dubte de si és el mateix Bernat, ja que el nom de la muller no coincideix, clar que es podria tractar d'una segona muller. El dot va ser de 30 lliures, amb la clàusula següent: *... empero ab tal vñcle e condició que sí, ço que deu no vulla, la dita Johana morra sens infants, o ab infants nengun dels quals no vinga a edat de XVIII anys, que les dites XXX lls e joyes, tornen al dit donador, o a qui ell voltra...* Com a fermaça o avalador del pagament del dot, el Bernat va posar al seu germà Vicenç del Grau.

Arribem així a un personatge envoltat de misteri, ja que en ell conflueixen les històries de les diverses branques de la nissaga Grau. El principal problema és que segurament no parlem d'un sol Vicenç, sinó de diverses persones que porten aquest nom. Fins i tot a la mateixa època hi ha un Vicenç del Grau que habitualment resideix a Manresa, però que és fill de Fals.

El 1451 es van fer els capítols matrimonials entre Eulàlia, filla de Bernat Galí de Salelles, propietari i senyor del mas Calvet de Sant Salvador de Guardiola, amb Vicenç del Grau, fill de Bernat del Grau i Caterina. Per dot, els Galí va fer donació perpètua del mas Calvet a la seva filla. El Grau va aportar un capital de 35 lliures al mas Calvet. Si el document anterior no ens enganya, aquest Vicenç és germà de la Joana i nebot de l'anterior Vicenç, el germà del seu pare.

En una treva de 1454 hi surten tres germans Grau;

Bernat i Vicenç Grau de Fals i Guillem Grau de Santpedor, a més de Salvador Grau, àlies Caus, d'Aguilar, i Vicenç del Grau, de Guardiola.

Hem recopilat abundant informació sobre les activitats del (dels) Vicenç del Grau entre els anys 1437 i 1489. El més significatiu és:

(1437) Entre els signants d'una treva que afecta a molts pagesos de la zona hi ha Vicenç del Grau de Fals.

(1451) Pere Corts deu a Vicenç del Grau de Manresa, que abans fou del terme de Fals, 16 florins d'or d'Aragó per una mula.

(1452) Càndia, vídua de Vicenç de Grau de Fals, àlies Sagristà, com a mestressa i propietària del mas Sagristà de Vallformosa, demana un permís al noble Joan Eimeric, senyor del mas Sagristà.

(1452) Bernat Figuera, metge de Manresa, compra a Vicenç del Grau de Fals un bou, de color quasi blanquinós, pel preu de 15 florins. El mateix dia el metge es ven un esclau de raça negra de 28 anys d'edat, que es diu Nicolás, al cavaller Bernat de Peguera per 40 lliures.

(1453) La senyora vídua de Galzeran Montserrat de Sentmenat arrenda durant 3 anys a Vicenç del Grau els censos i delmes del terme de Fals que pertocquen als Sentmenat, pel preufet de 120 lliures.

(1456) El noble Eimeric de Sallent reconeix a Vicenç del Grau, qui es va encarregar en el període comprès entre el 1550 i 1554 de la recaptació dels rèdits del terme del castell de Sant Mateu, que li ha satisfet fins el darrer sou el preufet que havien pactat. També el Vicenç passa comptes amb la vídua de Joan de Gaver, el senyor feudal de Sant Mateu.

(1458) El Vicenç, en qualitat de patró i administrador de la Causa Pia creada pel venerable Jaume del Grau de Mallorca, assumeix un censal de 16 lliures d'un tal Pere Mosqueroles de Sòller.

(1477) Pere Basora, originari del mas Basora de Joncadella, i Vicenç del Grau, de Santa Maria del Grau de Fals, nomenen àrbitres per resoldre el desacord que tenen pels drets de la difunta Joana, germana del Vicenç. El Basora és capellà a Barcelona, però abans de fer-se capellà havia estat l'home de la Joana Grau

(1489) Pere Lledó de Cerarols, Pere Vila de Súria, i Càndia, muller de Pere Coma de Santpedor, que en primeres núpcies fou muller de Vicenç del Grau de Fals, són els marmessors del testament d'Isabel, la qui havia estat dona de Pere Vila. La Isabel era filla de Vicenç del Grau i Càndia, i neboda de Pere Lledó. Els marmessors van reconèixer que Francesc Palomes del Grau els havia pagat una part del dot (de qui?), que estava garantit pels béns del mas Grau de Fontanet.

Aquest darrer document fa referència, sens dubte, a la branca dels Grau que es va instal·lar al mas Fontanet (actual Boixeda), que durant aquella època va rebre el nom de Grau de Fontanet. El Francesc Palomes era en realitat un Grau, ja que els seus pares eren Vicenç del Grau i Margarida. Per altra banda, sembla prou probable que el Vicenç Grau que administrava la Causa Pia del Grau de Mallorca fos un dels antecessors del mas del Maties Grau. I tampoc es pot oblidar que un Vicenç Grau i Joana eren els pares de Sebastià Grau, el que va donar

nom al mas del Sebastià Grau. És per això que hem afirmat que al voltant d'aquest personatge/personatges hi pivoten les històries de les famílies dels tres masos esmentats.

També volem consignar l'existència d'una altra persona que de moment no podem ubicar. Podria ser la clau de les moltes incògnites plantejades en aquest trencaclosques familiar. El 1455, Pere de Coll de Fals va vendre a Joan del Grau una peça de terra, dita el Camp de Sant Martí, que estava envoltada per honors del Joan Grau per tot arreu, menys per una banda que afrontava amb honors de Bernat del Grau. El 1460 apareix de nou aquest Joan

del Grau, comprant un mul, a mitges amb Pere Puig de Fonollosa.

Pel final hem deixat la pregunta de si els masos Grau i Grauet tenen un origen comú, tal com insinua la veu popular. Un punt a favor d'aquesta hipòtesi és la distribució actual de les terres de les dues finques, que sembla el producte de la divisió d'una propietat major. Però els fets històrics recollits fins ara indiquen que les dues cases es van desenvolupar separatament, si més no a partir del capbreu de 1303, però cal contemplar la qüestió amb cautela, perquè algunes èpoques de la història de les dues cases són confuses i admeten moltes possibilitats.

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Ardu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falcha.